

донио велик број црквених књига из Русије, мислио је да је она једна од тада дарованих књига владици Данилу. Но то ништа не умањује карактеристичну и важну присну везу између црногорских митрополита и митрополита Срба у Хрватској. Она је позната још за вријеме владике Данила, јер је он чак док је био у Москви 1715 године поклонио игуману и јеромонаху манастира Комоговине у Хрватској дванаест **минеја** (уп. Стојановићеве **Старе српске записе и натписе** књ. V, бр. 7441 и **Историске записе** књ. I, стр. 24). Из записа о коме је ријеч у овом прилогу види се да је та веза настављена и између каснијих митрополита. Цио тај запис гласи:

"Царскога пресветлаго валичства (sic) Петра Алексијевича васерусскога / самодржца пожалованије / Преосвештеному митрополиту / цетинскому кир Данилу / Љето 1715 августа 16. / 1758 ијунија 21 / Високо Преосвештенејши / Г(о) с(поди)н Сава Петровић / митрополит Црногорски / Скендериски, Приморја / и прочаја и п(р)очаја / пожалова сию Г(о) (споди)ну / Епископу Прокопију / Поповију.

Запис се наставља на 15 листова (ја сам косим цртама тако текст и одвојио), а датуми су црквеним словима, али сам ја текст транскрибовао и датуме метнуо арапским цифрама. Нијесам могао утврдити ко је писао запис, али ми се чини из једног кратковременог срањивања, да није нити руком митрополита Саве, нити руком митрополита Василија, па је сигурно епископ Прокопије написао запис својом руком.

Ристо Ј. Драгићевић

ЈЕДНА ИЗЈАВА ВЛАДИКЕ РАДА НЕКОМ ЕНГЛЕСКОМ ЛОРДУ

У својим "Гисмима из Италије" Љубомир Ненадовић нам прича да су Енглези много уважавали нашега Владикау за вријеме његова боравка у Неапољу. "Једном пре подне седео сам и играо шаха с" (Владиком), тако он износи, "а један лорд пријави се и уђе с речима: "Нисам могао поћи из Неапоља, а да се не опростим с вама; будите уверени да ми је милије, што сам видео и познао вас, него Неапољ". Енглези ретко ласкају; богати лордови нигда. Ако коме ласкају, то само дамама. Владика се познао са тим лордом змус на соаретима. При поласку молио је владикау, да му да једну своју слику. Владика му даде. За тим молио га, да му за спомен напише два три стиха испод те слике. Владика узе перо, да напише, и после кратког мишљења, потписа само своје име, и поврати Енглезу слику, па му рече: "Моји су стихови сви жалосни; ја их не пишеш више! — Ја пред собом видим гробну плочу, на којој стоји написано: Овде лежи владика црногорски; умро је, није дочекао да види спасење својега народа. И томе имамо највише захвалити вашим земљацима, господине, који мртву турску руку држе под нашом гушом. И кад год видите ову слику, сетите се милиона хришћана, који су моја браћа, и који, без икаквих права, пиште под нечовечном турском руком; и ви те Турке браните. Кад дођете у богати Лондон, и кад покажете ову слику својим пријатељима, немојте им казати: ово је владалац једног срећног народа; него им кажите: ово је мученик једнога за слободу мученичког народа. Кажите им: Срби могли би победити Турке, али не могу да умилостиве вас, хришћане". — Владика је са осећањем говорио; познало му се то на лицу. Сердар Андрија, који није разумевао што владика француски говори, полако ми рече: "Жао господару, што тај Инглез хоће да иде". Лорд је и после овог говора владичина остао хладан, као сваки Енглез. Тако је бар изгледало. Он опет замоли владикау, да му за спомен напише од прилике то, што је сада казао. Владика му одговори: "У нас Срба има једна песма, која каже: да се море претвори у мастило, а небо у лист књиге беле, не би се наши јади исписали. То је малено место за нашу тугу". Гисма из Италије, Српска књижевна задруга, 107, стр. 18—20).

Интересантно је овдје навести једну Владичину изјаву грофу Теодору Карачају из 1836 године.

3 априла 1836 г. гроф Карачај јавља, између осталог, своме гувернеру Венцелу Фетеру фон Лиленбергу и ово: "Оно што Турке, то јест Везира, узнемирава, то је вијест да треба да у најскорије вријеме дође у Скадар француски конзул; по причању, он потиче из једне значајне француске породице, и зато Турци овоме избору приписују веће намјере; изгледало ми је да се Владика томе унеколико обрадовао зато што би Турци могли имати нове неприлике од стране францускога агента у Албанији. Овом приликом Владика је показао да је неопходно повољно расположен према Француској, усто је опоменуо да је Француска једини кабинет који се брине о потлаченима, да само отуда долази цивилизација и да све остале силе, шта више и Русија, узимају у заштиту варваре (:Турке!), који ће тек послје сто година наличити на друге народе итд.; ја сам му ипак свасвим скромно одвратио да не могу бити његова мишљења, пошто ипак Пољска и Шпанија пружају врло очите доказе куд води француско саучешће! Али он ми је на то одговорио: "Па зашто пати толико много Шпанија? — Само зато што су други кабинети спречавали Француску да у друштву с Енглеском спаси Шпанију!" Ја сам му одговорио да ми опрости, али да ја не бих могао да пожелим једном народу овакав прелорођај, пошто он разара све друштвене везе, а уништава сваки стари обичај и право и пошто мора неизбјежно да изазове хаос..." (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 196 (б. XIII) к. Дал № 1- ал № 200. 1836) "пр. 9 априла 1836. 170/ ц. п.).

За вријеме свога бављења у Бечу у току јануара и фебруара 1837 г. Владика је дошао у везу с разним чиновницима Француске амбасаде који су на њ, са својим либералним идејама, морали оставити пријатан утисак. Французима је, без сумње, било потребно Владичино пријатељство ради Аустрије, Турске и Русије, и они су га објеручке примили кад је к њима дошао да тражи пасош за Париз; обећали су му сигурно моралну и материјалну потпору. Иако је Владика прије гајио извјесну антипатију према Французима и називао их у својој "Слободијади" "ненаситим" и "облапорним", ипак се 1836 морала код њега догодити велика промјена, јер је он био тада оклеветан код рускога цара да су његове намјере изазвале смутњу и крвопролиће код црногорског народа, да је много црногорских породица због њега утекло у турске области, да је он крив што је попаљено Грахово и што је изгинуло много Граховљана, да је читав црногорски народ био устао против њега и да је он концем 1836 г. пошао за Петроград под "изговором највише" наредбе само да би опасно свој живот. (Л. Томановић, Петар II Петровић—Његош као владалац, Цетиње, 1896 стр. 73,74). Зато се био ријешио да пошто пото пође за Париз и да успостави пријатељске односе с великим француским народом. Он је осјећао да је немогуће изићи на крај с препреденим аустријским кнезом и државним канцеларом Метернихом, ни с руским царским двором који је чувао само своје интересе.

14 фебруара увече 1836 г. посетио је Владика у Бечу далматинског гувернера Венцела Фетера фон Лиленберга да му саопшти своју одлуку да ће поћи за Петроград и да га замоли да издјејствује да га кнез Метерних прими у аудијенцију да би му одао своје поштовање. Лиленберг му је обећао да ће за то да замоли Метерниха и да ће му саопштити његову одлуку. Владика је поновно своју молбу и додао је да већ идуће петка или наредне суботе мора да крене на пут у Русију; сам је повјерио Лиленбергу да иде у Петроград зато што Русија и Аустрија не би радо гледале на његов одлазак у Француску и не би му допустиле да тамо иде, рекао је да је додуше истина да слободне нације гаје симпатију једна према другој, али да Аустрија може бити увјерена да га никад не би завели начела и разврати који су у моди у Француској, да се он заиста не би обратио француском амбасадору да је донста знао да Русија и Аустрија неће одобрити његов пут у Париз, да он и његова читава нација ништа друго и не желе него да их те двије силе узму у заштиту и да он не би никада хтио да ступи с Француском у неку везу (писмо Лиленбергово од 15. II. 1837 К. В. Л. Метерниху,

Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 206 (б. VII^a .к. X/6. 1836).

Наравно да Владика није смио да буде сасвим искрен према староме грофу Лилпенбергу, јер је знао да ће Лилпенберг доставити његову изјаву вишој власти, али се и поред свега тога заборавио, па му је признао да "слободне нације гаје симпатију једна према другој" и да се обратио Француској амбасадни да му да пасош за Париз.

12 новембра¹⁾ 1837 г. директор Задарске полиције Август Мартинец обавјештава грофа Јозефа Седлничког да се сазнаје из поузданог извора да Владика Црне Горе с нестрпљењем очекује долазак француског конзула у Скадар и да се он једном приликом овако изразио на француском језику: "Имаћемо ускоро француског конзула у Скадру; то ће много помоћи мојим плановима и зато учим француски: власт Султанова неће више дуго трајати, вјерујте ми!" На крају тога свога писма Мартинец додаје да је Владика, откако се вратио из Русије, постао охол и да сања о проширењу свога царства до Србије и Јадранског Мора. (Задар, Државни архив, Списи Намјесништва за Далмацију 59 (Geheime Akten, 1830-1840).

Ми нећемо овдје даље да залазимо у Владичин став према Француској, јер смо то опширно обрадили на једном другом мјесту. Циљ нам је само да скренемо пажњу на онај бесмртни Владичин разговор с неким непознатим енглеским лордом који по своме замаху опомиње на понеке стихове из "Горског вијенца" који "спајају оба пола свјетска".

Д-р Јевто М. Миловић

1) Све датуме наводимо по новом календару.